

holstenske særpræg ikke formindskede kejserens magtfuldkommenhed. Her burde nok den aktuelle situation da Frederik ikke sad helt fast i sadlen være stærkere understreget – skønt man som dansker med interesse læser om den paradoxale kombination mellem Norden og »Det romerske rige af tysk nation«.

Endelig har Lammers ved sin tiltrædelsesforelæsning i Frankfurt i 1964 gjort opmærksom på hvordan forestilling og vurdering af historiske begivenheder og personer, in casu Frederik 2. af Hohenstaufen, har skiftet i tidens løb alt efter historikernes personlige baggrund: Kantorowicz i 20. årh. var påvirket af Stefan Georges kredsløb, Voltaire og encyclopædisterne af deres kamp mod l'infâme i det 18. årh. De arabiske forfattere der var samtidige med den nævnte kejser mente ikke at han ville indbringe mange drakmer hvis han blev solgt som slave; her får man et nyttigt korrektiv til det dæmoniske overmenneske som mange har set i den sidste Staufer! Hermeneutik gør historiografien til et tidsspejl; Walther Lammers tilhører anden halvdel af det 20. årh.'s europæere ved at pointere dette.

Inge Skovgaard-Petersen

Zenon Hubert Nowak: Międzynarodowe procesy polubowne jako narzędzie polityki Zygmunta Luksemburskiego w północnej i środkowowschodniej Europie (1412-1424) [Internationale Schiedsprozesse als Werkzeug der Politik Sigismunds von Luxemburg in Nord- und Ostmitteleuropa (1412-1424)]. Toruń, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, 1981. 200 s., 1 tvl. 60 zł.

I mere end 25 år har Zenon Hubert Nowak, docent ved universitetet i Toruń, arbejdet med Sigismund af Luxemburg og hans tid, det vil sige første fjerdedel af 1400-tallet. Den første frugt var disputatsen om Sigismunds nordiske politik til 1411 (udg. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, *Rocznik* 69/1, 1964, 155 s., tysk sammendrag). Den seneste bog, som har været længe undervejs, er et modent og velkomponeret arbejde, som har interesse også for en dansk læser. Det må skyldes tidernes ugunst (trykt december 1981), at bogen er fremkommet i en så forholdsvis beskedne skikkelse. Den retshistoriske indledning om international voldgiftsret i Senmiddelalderen (s. 8-21), der er vigtig for hele bogens problemstilling, er meget knap og åbenbart stærkt forkortet. Der er hverken registre eller litteraturfortegnelse, endsige resumé (bortset fra en oversat indholdsfortegnelse), og oplaget af denne bogtrykte bog angives at være 270 styk, alt inklusive.

Nowak undersøger to konflikter, hvor Sigismund spillede den afgørende rolle som *arbiter*, nemlig striden mellem Polen og Korsridderne, der slutter med den for Korsridderne gunstige dom i Wrocław 6. jan. 1420, og striden om Slesvig. I den første strid ændrede hussiteropstanden i Böhmen Sigismunds interesser, idet han ville have den polske opmærksomhed rettet andetsteds hen. Derfor endte han med at støtte Polens fjender, og Nowak konkluderer her (s. 123), at Sigismund ved at afgive sin *sententia definitiva* udelukkende lod sig lede af egne politiske interesser. Han fulgte juristernes råd og betjente sig på mesterlig vis af voldgiftsproceduren.

Ophavsmændene til den danske juridiske argumentation, som den blev fremlagt for Sigismund, kan iflg. Nowak være den i Paris uddannede lundebisp Peder Lykke og slesvigbispen Johan Skondelev. Kun ganske lidt utrykt materiale gemmer sig endnu i arkiverne vedr. Slesvig-striden, vigtigst er vist et dokument fra 1425 »Casus super discordiis et controversiis inter regem Dacie et duces Slesvicenses et scripta trium doctorum super eo«, der findes i universitetsbiblioteket i Greifswald (ms. 10 B IV, fol. 224-230 v.). Det indeholder holstenske bebrejdelser mod Sigismund efter domsafsigelsen.

Nowak er helt fortrolig med det danske kildemateriale fra studieophold her i landet, og han har foretaget flere undersøgelser vedr. dansk-polske forbindelser i perioden. Dels om traktaten 1419 og samarbejdet mellem den nordiske og den polsk-litauiske union (*Zapiski Historyczne* 34, 1969, s. 45-78; *Studia Maritima* 3, 1981, s. 38-48, på tysk), og dels om den nationale og statslige bevidsthed i datidens Danmark. Den sidste afhandling bygger på det materiale, der blev indsamlet til processen mod de holstenske grever, og som længe har været kendt. Nowaks benyttelse af stoffet har også interesse for dansk forskning (*Acta Universitatis Nic. Copernici, Historia* 17 (117), 1980, s. 94-107). – Bogens manglende resumé erstattes i nogen grad af en artikel om samme emne i *Blätter für deutsche Landesgeschichte* 111, 1975, s. 172-88.

Jørgen Steen Jensen

Løgumkloster-Studier, udg. af Refugiets Kulturforening og Historisk Forening for Løgumkloster Kommune. Bd. I (1978), II (1980), III (1981).

De tre bind *Løgumkloster-Studier*, der nu foreligger, fortjener en særlig opmærksomhed, fordi der her er lykkedes at præsentere et lokalhistorisk stof i et videre perspektiv. Begyndelsen blev gjort med en kulturforening i tilknytning til det i 1961 ved det tidligere cistercienserkloster oprettede Refugium, og senere har etableringen af Præstehøjskolen bidraget til at skabe et lærdomsmiljø i den gamle vestslesvigske flække. De tre bind *Løgumkloster-Studier* er udtryk for et samarbejde mellem en række interesserede – kirke-, middelalder-, lokalhistorikere, arkæologer, folkemindeforskere etc.

Der er helt naturligt flere bidrag til belysning af cistercienserne. Brian Patrick McGuire indleder i Bd. I med »Clairvaux og Nordens cisterciensere« og bringer i Bd. III sammen med Birgitte Thye en gennemgang af Caesarius af Heisterbachs »Dialogus Miraculorum«. Der er arkæologiske undersøgelser, fremlagt af Niels Sterum og Ole Schiørring (den sidste spec. om Øm kloster), bygningshistoriske bidrag af Jürgen A. Wissing, hjemmehørende i flækken, nu bosat i Essen, om klosteret og desuden af arkitekten Rolf Graae om »Slottet«. Wissing har også i bd. II bidraget med en udgivelse af og nogle overvejelser om inventarielister fra 1566 og 1587. En anden tidligere *Løgumkloster*-bo, Nicolai Haase, nu i Flensborg, har skrevet om flækken under Tredivårskrigen og om skolevæsenet (hhv. bd. I og III). Der er desuden bidrag af Anne Riising, P. G. Lindhardt, Ingelise Selstrup og Inge Adriansen, og alle vidner de om, at der er anlagt et videre sigte end det, som man almindeligvis træffer i en lokalhistorisk publikation.

H. V. Gregersen

NYERE TID

R. A. Stradling: *Europe and the Decline of Spain. A Study of the Spanish System, 1580-1720. Early Modern Europe Today*, ed. by J. H. Shennan. London, George Allen & Unwin 1981. 222 s. £ 12.50.

Trods sit forsvar for politisk historie på avanceret, moderne plan overfor »de parisiske radikales sønderlemmende foragt« giver dr. Stradlings bog i virkeligheden selv en fornem og helstøbt analyse af en strukturel nedbrydningsproces, Spaniens tilbagegang som europæisk hegemonialmagt gennem »det lange 17. århundrede«. Forf. advarer mod